

Studiu – ancheta, privind implementarea L. 239/2008 privind transparența decizională a autorităților publice din Republica Moldova

Cuprins

Metodologie	1
Situația generală.....	2
Ce ne spun datele?	3
Concluzii	10
Recomandări	Error! Bookmark not defined.

Metodologie

Pentru munca de cercetare din cadrul proiectului „Podul Bunei Guvernări”, prima etapă a fost colectarea de informații și centralizarea acestora într-o bază de date existentă. Baza de date în format Excel a fost dată fiecărui voluntar pentru a fi completată conform descoperirilor. Scopul cercetării și verificării este să vedem cât de mult se respectă legile privind transparența decizională în România și în Republica Moldova (Legea 52/2003, respectiv Legea 239/2008).

Prezentul raport detaliază situația respectării Legii 239/2008 din Rep. Moldova și propune o serie de măsuri pentru a îmbunătăți transparența decizională.

Pentru colectarea de date, am verificat site-urile a 83 de instituții publice din Republica Moldova (16 ministere, 32 de consilii raionare și 35 de primării ale reședințelor de raion, plus Chișinău). Monitorizarea a avut loc în perioada octombrie 2015 – ianuarie 2016. Pentru simplitate, numărul de ministere a fost considerat constant pe toată perioada studiului. Unitatea teritorială autonomă cu statut juridic special Transnistria nu a făcut obiectul acestui studiu, însă primăria Dubăsari a fost inclusă întrucât administrarea raionului este împărțită. De asemenea, nu au fost colectate date de la ministere desființate, numărul acestora fiind considerat constant.

În situația în care informații despre transparența decizională nu se găseau pe site sau o instituție nu avea site funcțional, am trimis o solicitare scrisă către respectivele autorități,

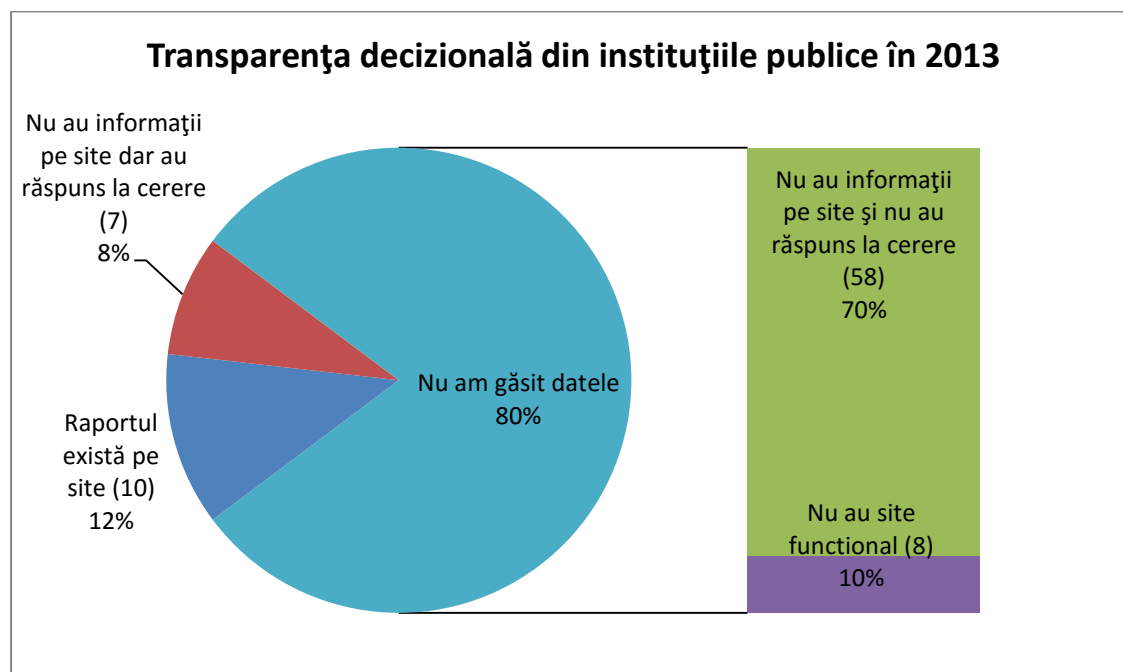
Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor SEE 2009 – 2014

cerând datele relevante. Informațiile pe care le-am colectat sunt: numărul de acte normative adoptate în acel an, numărul de acte normative dezbătute public, numărul de ședințe publice, numărul de dezbateri publice, numărul de participanți la ședințele publice, numărul de participanți la dezbaterile publice, numărul de recomandări primite din partea ONG-urilor, numărul de recomandări primite din partea cetățenilor, numărul de recomandări incluse în actele normative, numărul de funcționari responsabili de aplicarea Legii 239/2008, numărul de acte normative respinse pentru neaplicarea legii transparenței decizionale, numărul de acțiuni în instanță ca urmare a neaplicării legii transparenței decizionale.

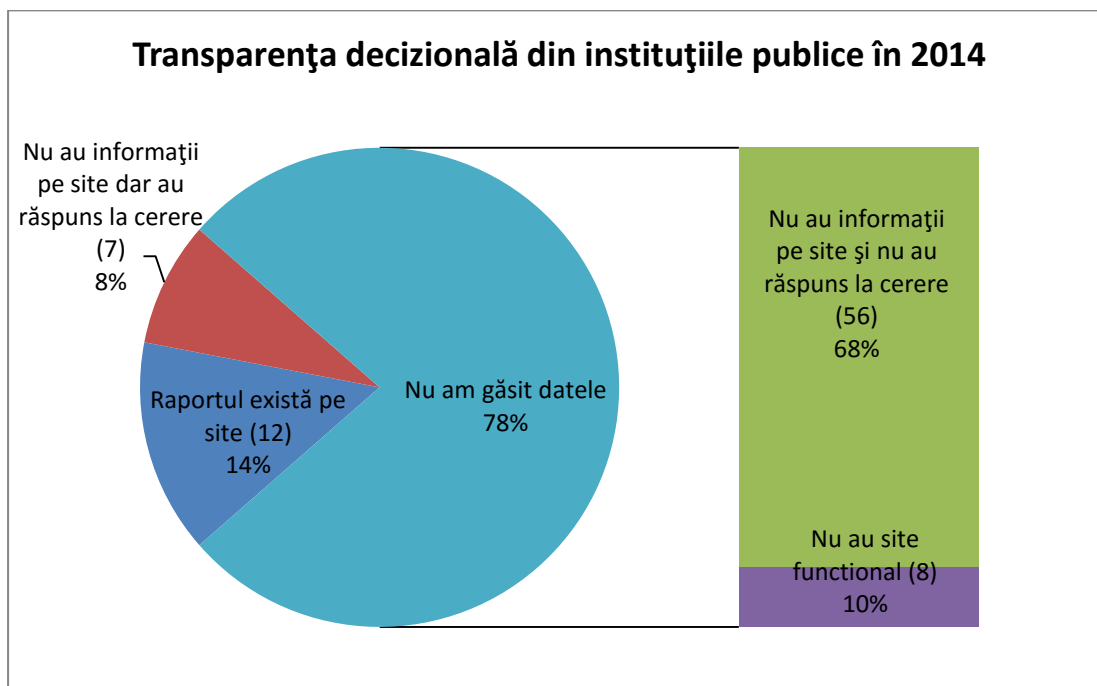
Situația generală

Din 83 de instituții, numai 10 (12%) aveau raportul pe transparență decizională pentru anul 2013 disponibil pe site: CR Soroca și 9 din 16 ministere (Ministerul Apărării, Ministerul Culturii, Ministerul Economiei, Ministerul Educației, Ministerul Finanțelor, Ministerul Mediului, Ministerul Sănătății, Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor și Ministerul Tineretului și Sportului). Lor li s-au adăugat **CR Cahul, CR Edineț și Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor** în 2014.

De lăudat este **CR Soroca**, singura instituție sub-națională care a publicat un raport privind transparența decizională în ambii ani studiați.

Sursă: calcule proprii

Sursă: calcule proprii

În rest, un număr de 7 instituții (toate consilii raionale) ne-au trimis la cerere datele solicitate, deși acestea nu erau disponibile și pe site: **CR Cimișlia, CR Dondușeni, CR Glodeni, CR Nisporeni, CR Ocnița, CR Sângerei și CR Șoldănești**. Cele 8 instituții care nu aveau site funcțional la data colectării datelor nu au răspuns nici la cererea scrisă în care solicitam informațiile relevante. Acestea sunt: Primăria Anenii Noi, Primăria Bălți, Primăria Briceni, Primăria Dubăsari, Primăria Râșcani, CR Florești, CR Telenești și CR Briceni. Celelalte instituții, deși au site funcțional, nu au publicat un raport al transparenței decizionale și nici nu au răspuns la solicitarea noastră. Se remarcă **CR Cimișlia**, care a prezentat raport cu date comune pentru 2 ani, la cerere, din care nu am putut evalua situația anuală, motiv pentru care datele sunt inutilizabile pentru acest studiu.

Cea mai tristă constatare este că **nicio primărie din țară nu a oferit niciun fel de date despre procesul lor decizional, nici pe site și nici la cerere**. De remarcat că majoritatea adreselor de e-mail indicate pe site-urile primăriilor nu erau funcționale, iar mesajele trimise s-au întors. Primăria Orhei a confirmat recepționarea solicitării de informație, însă nu a transmis informația solicitată. Din moment ce numai 56% dintre ministere au această practică transparentă, nu este de mirare că autoritățile de la nivel regional și local sunt departe de a le urma exemplul.

Ce ne spun datele?

Evaluarea aplicării L239/2008 - Secțiunea 1 - Dispoziții privind participarea la procesul de elaborare a actelor normative

În acest capitol s-a analizat modul în care autoritățile publice monitorizate au interacționat cu cetățenii și asociațiile legal constituite în participarea la procesul de elaborare a actelor normative.

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor SEE 2009 – 2014

Tabel. 1 Transparența la nivel național

	2013			2014		
	Acte adoptate	Proiecte puse în dezbateri	Proiecte puse în dezbateri din acte adoptate (%)	Acte adoptate	Proiecte puse în dezbateri	Proiecte puse în dezbateri din acte adoptate (%)
Ministere	7829	741	9%	3975	576	14%
Consilii raionale	693	164	24%	935	309	33%
Primării	-	-	-	-	-	-
Total	8522	905	11%	4910	885	18%

Sursă: Calcule proprii

În ciuda performanței mai bune a ministerelor în ceea ce privește furnizarea de date referitoare la procesul decizional, observăm că numai 9% dintre proiectele adoptate la nivel de ministere au fost dezbătute public în 2013 și 14% în 2014. Consiliile raionale, însă, au dezbătut public 24% dintre proiectele adoptate în 2013 și 33% în 2014. Este firesc să existe o mai mare implicare a cetățenilor și organizațiilor la nivel subnațional, iar evoluția de la un an la altul este încurajatoare, mai ales că procentele au crescut în condițiile în care numărul absolut de documente a fost la rândul său mai mare. Chiar și așa, faptul că marea majoritate a actelor adoptate de autoritățile publice din Rep. Moldova trec fără a fi dezbătute public este motiv de îngrijorare și un semn al transparenței reduse.

Tabel. 2 Transparența la nivel național, ministere

Nume Instituție	Acte adoptate	Proiecte puse în dezbateri	Proiecte puse în dezbateri din acte adoptate (%)
2013			
Ministerul Economiei	122	121	99%
Ministerul Finanțelor	136	92	68%
Ministerul Educației	2518	427	17%
Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor	465	33	7%
Ministerul Mediului	710	40	6%
Ministerul Sănătății	2012	23	1%
Ministerul Tineretului și Sportului	1078	5	0%
Ministerul Apărării	788	0	0%
Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor	-	-	-
Ministerul Culturii	-	-	-
Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	-	-	-
Ministerul Afacerilor Interne	-	-	-
Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare	-	-	-
Ministerul Dezvoltării Regionale și	-	-	-

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor SEE 2009 – 2014

Construcțiilor			
Ministerul Justiției	-	-	-
Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei	-	-	-
2014			
Ministerul Economiei	186	145	78%
Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor	199	81	41%
Ministerul Finanțelor	154	50	32%
Ministerul Educației	962	223	23%
Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor	126	14	11%
Ministerul Culturii	350	27	8%
Ministerul Sănătății	1537	25	2%
Ministerul Tineretului și Sportului	791	7	1%
Ministerul Apărării	632	4	1%
Ministerul Mediului	-	-	-
Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	-	-	-
Ministerul Afacerilor Interne	-	-	-
Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare	-	-	-
Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor	-	-	-
Ministerul Justiției	-	-	-
Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei	-	-	-

Sursă: Calcule proprii

Ministerul Economiei este singurul care a dezbătut public peste jumătate dintre propunerile adoptate în ambii ani. De remarcat este că, în majoritatea rapoartelor, numărul ședințelor publice și numărul dezbaterilor publice sunt calculate împreună, semn că, la nivel instituțional, nu se face diferența. La fel este și în cazul numărului de participanți la ședințele publice și la dezbateri. Din această cauză, datele au fost trecute numai în categoriile "numărul ședințelor publice" și "numărul participanților la ședințe publice". Faptul că ședințele publice se confundă cu dezbaterile publice poate însemna mai multe lucruri: că orice ședință publică este automat o dezbatere, în care cetățenii pot lua cuvântul, face recomandări și se pot implica în procesul decizional sau că nu se organizează dezbateri publice iar orice ședință la care cetățenii asistă pasiv primește această denumire.

Tabel. 3 Transparența la nivel național, consilii raionale care au furnizat informații

Nume Instituție	Acte adoptate	Proiecte puse în dezbatere	Proiecte puse în dezbatere din acte adoptate (%)
2013			
CR Soroca	158	156	99%

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor SEE 2009 – 2014

CR Dondușeni	106	7	7%
CR Glodeni	138	1	1%
CR Nisporeni	207	-	0%
CR Ocnîța	84	-	0%
2014			
CR Soroca	103	123	119%
CR Edineț	177	177	100%
CR Dondușeni	99	8	8%
CR Glodeni	140	1	1%
CR Nisporeni	180	-	0%
CR Ocnîța	75	-	0%
CR Cahul	161	-	0%

Sursă: Calcule proprii

Din datele pentru CR-uri reiese că CR Soroca este de departe campion la dezbateri publice, punând în dezbatere cel mai mare număr de proiecte. Pentru CR Edineț, care a pus în dezbatere în 2014 un număr de proiecte egal cu numărul celor adoptate, nu avem date pentru anul 2013. Cu aceste două excepții, niciun alt CR nu a scos în dezbatere publică nici măcar 10% dintre proiectele adoptate.

Tabel 4. Opinii colectate/preluate de la cetățeni și ONG-uri. Nivel național

	2013				2014			
	Proiecte puse în consultare	Opinii cetățeni	Opinii ONG	Opinii luate în considerare	Proiecte puse în consultare	Opinii cetățeni	Opinii ONG	Opinii luate în considerare
Ministere	741	392	1178	1691	576	83	155	1128
Consilii raionale	164	5	2	7	309	5	3	7
Primării	-	-	-	-	-	-	-	-
Total	905	397	1180	1698	885	88	158	1135

Sursă: Calcule proprii

La nivel național, se observă mari diferențe în ceea ce privește numărul de opinii formulate de ONG-uri în 2014 (155) față de 2013 (1178). Per ansamblu, se vede că un număr mare de recomandări au fost luate în considerare la nivel de minister – mai mare chiar decât numărul total de recomandări primite din partea cetățenilor și ONG-urilor – fapt explicabil prin venirea unor recomandări și din alte surse, care nu sunt, însă, specificate. La nivel raional, sunt mult mai puține opinii trimise.

Tabel 5. Opinii colectate/preluate de la cetățeni și ONG-uri la nivelul autorităților centrale

Nume instituție	Acte adoptate	Recomandări ONG-uri	Recomandări cetățeni	Recomandări incluse în propuneri legislative
2013				
Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor	465	-	-	761

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor SEE 2009 – 2014

Ministerul Economiei	122	85	0	501
Ministerul Finanțelor	136	691	22	227
Ministerul Mediului	710	278	0	108
Ministerul Educației	2518	63	359	32
Ministerul Sănătății	2012	32	0	30
Ministerul Apărării	788	17	8	20
Ministerul Tineretului și Sportului	1078	12	3	12
Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor	-	-	-	-
Ministerul Culturii	-	-	-	-
Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	-	-	-	-
Ministerul Afacerilor Interne	-	-	-	-
Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare	-	-	-	-
Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor	-	-	-	-
Ministerul Justiției	-	-	-	-
Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei	-	-	-	-
2014				
Ministerul Educației	962	1	60	365
Ministerul Economiei	186	47	12	334
Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor	199	0	0	-
Ministerul Finanțelor	154	72	1	209
Ministerul Culturii	350	0	0	24
Ministerul Sănătății	1537	11	7	83
Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor	126	0	0	67
Ministerul Tineretului și Sportului	791	24	3	46
Ministerul Apărării	632	0	0	-
Ministerul Mediului	-	-	-	-
Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	-	-	-	-
Ministerul Afacerilor Interne	-	-	-	-
Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare	-	-	-	-
Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor	-	-	-	-
Ministerul Justiției	-	-	-	-
Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei	-	-	-	-

Sursă: Calcule proprii

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor SEE 2009 – 2014

Trebuie specificat că numărul de recomandări incluse în propuneri legislative poate fi mai mare decât numărul de recomandări primite de la cetățeni și ONG-uri, întrucât include și alte recomandări pe lângă acestea. Astfel, au mai putut veni cu recomandări Consiliul Național pentru Participare, asociațiile de patronat, partidele și alte organizații social-politice, reprezentanți ai mediului de afaceri etc. Cele mai multe recomandări trimise de ONG-uri merg către ministerele de finanțe și mediu, în timp ce recomandările cele mai multe din partea cetățenilor merg către Ministerul Educației.

Tabel 6. Opinii colectate/preluate de la cetățeni și ONG-uri. Nivel regional

Nume instituție	Acte adoptate	Recomandări ONG-uri	Recomandări cetățeni	Recomandări incluse în propuneri legislative
2013				
CR Soroca	158	0	0	4
CR Dondușeni	106	2	5	3
CR Glodeni	138	0	0	0
CR Nisporeni	207	-	-	-
CR Ocnița	84	-	-	-
2014				
CR Soroca	103	0	0	4
CR Dondușeni	99	3	5	3
CR Glodeni	140	0	0	0
CR Edineț	177	-	-	-
CR Nisporeni	180	-	-	-
CR Ocnița	75	-	-	-
CR Cahul	161	-	-	-

Sursă: Calcule proprii

Cum a fost deja menționat, în cele mai multe cazuri, numărul ședințelor publice și numărul dezbaterilor publice sunt calculate împreună. La fel este și în cazul numărului de participanți la ședințe și la dezbateri. Excepțiile sunt CR Soroca, care a publicat numărul dezbaterilor pe fiecare an (6 și, respectiv, 8), fără numărul de participanți, CR Sângerei care ne-a comunicat că a organizat o dezbatere publică la care au participat 30 de cetățeni și CR Edineț, care a publicat informația că a organizat 3 dezbateri publice în 2014, dar nu a specificat numărul de participanți.

Evaluarea L239/2008 - Secțiunea 2 - Dispoziții privind participarea la procesul de luare a deciziilor

Tabel 7. Dezbateri publice și număr de participanți

	2013		2014	
	Dezbateri publice	Participanți	Dezbateri publice	Participanți
Ministere	985	9388	666	3071

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor SEE 2009 – 2014

Consilii Raionale	34	590	57	595
Primării	-	-	-	-
TOTAL	1019	9978	723	3666

Sursă: Calcule proprii

Tabel 8. Dezbateri publice la nivel național

	Dezbateri publice	Participanți
2013		
Ministerul Educației	329	7458
Ministerul Mediului	184	-
Ministerul Sănătății	147	420
Ministerul Economiei	126	589
Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor	76	191
Ministerul Finanțelor	73	-
Ministerul Tineretului și Sportului	26	607
Ministerul Apărării	24	123
Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor	-	-
Ministerul Culturii	-	-
Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	-	-
Ministerul Afacerilor Interne	-	-
Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare	-	-
Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor	-	-
Ministerul Justiției	-	-
Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei	-	-
2014		
Ministerul Educației	388	1626
Ministerul Economiei	114	654
Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor	54	64
Ministerul Sănătății	31	204
Ministerul Finanțelor	30	141
Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor	22	84
Ministerul Culturii	16	222
Ministerul Tineretului și Sportului	11	76
Ministerul Apărării	0	0
Ministerul Mediului	-	-
Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	-	-
Ministerul Afacerilor Interne	-	-
Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare	-	-
Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor	-	-

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor SEE 2009 – 2014

Ministerul Justiției	-	-
Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei	-	-

Sursă: Calcule proprii

Tabel 9. Dezbateri publice la nivel regional

	Dezbateri publice	Participanți
2013		
CR Glodeni	7	560
CR Nisporeni	7	-
CR Ocnița	7	-
CR Soroca	6	
CR Sângerei	6	30
CR Dondușeni	1	30
2014		
CR Edineț	17	-
CR Soroca	16	-
CR Glodeni	7	520
CR Nisporeni	7	-
CR Cahul	7	-
CR Ocnița	6	-
CR Sângerei	6	30
CR Dondușeni	2	45

Sursă: Calcule proprii

Unele rapoarte au conținutul de-a dreptul lipsit de logică. Spre exemplu, Ministerul Apărării afirmă că, în anul 2014, s-au dezbătut public 4 acte normative, dar precizează că nu a fost organizată nicio dezbatere publică în acel an. De asemenea, pentru anul 2013 același minister afirmă că s-au organizat 24 de dezbateri publice, la care s-au dezbătut un număr de 0 propuneri. În ce măsură cifrele sunt exacte și unde anume s-a greșit este încă un mister pentru noi.

Concluzii

1. Deși *Legea privind transparența în procesul decizional 239/2008* este în vigoare de 7 ani, autoritățile publice centrale și locale din R. Moldova nu aplică în totalitate prevederile acesteia.
2. Pe site-urile majorității instituțiilor publice există rubrici/compartimente speciale „Transparența decizională”, însă în multe cazuri acolo lipsesc informații relevante despre procesul de asigurare a transparenței în luarea deciziilor. Unele instituții nu dispun de pagini web funcționale, nu sunt funcționale nici majoritatea adreselor de e-mail indicate pe site-urile primăriilor.
3. Obligația legală a autorităților publice, prevăzută de articolul 16 al legii 239/2008, de a publica raportul anual privind transparența în procesul decizional nu mai târziu de sfârșitul trimestrului I al anului imediat următor anului de referință, este neglijată. Pentru anul 2013, au publicat pe site-uri raportul pe transparență decizională doar 12% din cele 83 de instituții

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor SEE 2009 – 2014

publice monitorizate; iar pentru anul 2014 – doar 16%. Singura instituție sub-națională care a publicat un raport privind transparența decizională în ambii ani studiați este CR Soroca. Nicio primărie din țară nu a oferit niciun fel de date despre procesul lor decizional, nici pe site și nici la cerere.

4. Rapoartele anuale privind evaluarea implementării legii 239/2008 nu au o structură unitară, iar autoritățile evidentiază în rapoarte doar rezultatele pozitive. Numărul ședințelor publice și numărul dezbaterilor publice, la fel ca și numărul participanților, sunt calculate împreună, semn că, la nivel instituțional, nu se face diferența.

5. Marea majoritate a actelor autorităților publice sunt adoptate fără a fi dezbătute public. Astfel, numai 9% dintre proiectele adoptate la nivel de minister au fost dezbătute public în 2013 și 14% în 2014; consiliile raionale au dezbătut public 24% dintre proiectele adoptate în 2013 și 33% în 2014. Ministerul Economiei este singurul care a dezbătut public peste jumătate dintre propunerile adoptate în ambii ani.

6. Cetățenii și ONG-urile sunt încă puțin familiarizați cu drepturile pe care le conferă legea 239/2008 și nu le utilizează frecvent și în totalitate; transparența examinării propunerilor venite din partea cetățenilor și a ONG-urilor este foarte scăzută.

7. Principiile de asigurare a transparenței în procesul decizional, inclusiv informarea cetățenilor, a asociațiilor legal constituite, a altor părți interesate despre inițierea elaborării deciziilor, consultarea publică a proiectelor de decizii, asigurarea de posibilități egale pentru participarea la consultări a părților potențial interesate, nu sunt respectate de majoritatea absolută a autorităților publice, ceea ce viciază transparența procesului decizional.

Recomandări

Având în vedere standardele minime europene de consultare publică (anexat prezentului studiu) și angajamentele asumate de Republica Moldova în Acordul de asociere cu Uniunea Europeană, se recomandă următoarele:

1. Elaborarea și aplicarea unei metodologii unitare de implementare a legii 239/2008 privind transparența în procesul decizional care, pe lângă stabilirea unor criterii minime și unitare de realizare a prevederilor legii, ar include și următoarele aspecte:

- Obligarea tuturor autorităților publice centrale și locale să creeze și să asigure funcționalitatea unor pagini web în parametri și setări tehnice care ar permite asigurarea accesului cetățeanului la informația publică. Informația trebuie să fie accesibilă pe site-ul autorității publice, într-un loc vizibil, ușor de identificat. De asemenea, conform standardelor europene, informația publică trebuie să fie clară, concisă și să includă toate detaliile necesare, care să faciliteze răspunsul cetățenilor și a părților interesate.
- Rapoartele anuale privind transparența în procesul decizional trebuie să fie elaborate după o metodologie unitară, cu indicatori cantitativi și calitativi clari, inconfundabili, cu concluzii și recomandări care să faciliteze analiza critică constructivă.

- Publicitatea procesului de consultare publică trebuie să țină cont de standardele minime europene pentru consultarea publică, și anume *“Organizatorul consultării publice trebuie să asigure o publicitate și o avertizare adecvată și să-și adapteze canalele de comunicare pentru a atinge audiența țintă. Fără a exclude alte canale de comunicare, demararea procesului de consultare publică trebuie să fie publicat pe internet și anunțat într-un “punct unic de acces”.*
- Procesele-verbale/minutele dezbaterilor publice și cele ale fiecărei ședințe publice trebuie să fie publicate obligatoriu într-un termen restrâns pe pagina web a autorității publice.
- Asigurarea la modul practic a unei limite de timp rezonabile pentru participarea la consultări publice. Conform standardelor minime europene de consultări publice, *“organizatorul consultării publice trebuie să asigure un timp suficient pentru invitare / chemare la acțiune și pentru așteptarea răspunsurilor și contribuțiilor scrise. Comisia Europeană asigură cel puțin 8 săptămâni pentru colectarea opiniilor scrise și notifică invitații cu 20 de zile lucrătoare înainte de data dezbaterilor și consultărilor publice.”*
- Recunoașterea contribuției și reacția autorității publice în urma procesului de consultare publică. Conform standardelor minime europene de consultări publice, *“Contribuțiile colectate trebuie recunoscute. Rezultatul consultărilor publice deschise trebuie expus pe site-uri, prin puncte unice de acces la informație aflate la îndemână. Istoricul altor forme de consultare organizate pe același subiect și/sau elementele bibliografice trebuie de asemenea postate public și făcute accesibile pe site. Organizatorul consultărilor publice va elabora forme adecvate de răspuns, de asigurare a unei reacții post dezbateri către participanții la proces”.* Toate opiniile și recomandările colectate în procesul de consultare publică trebuie publicate, la fel și a avizul final la acestea, inclusiv justificările de nepreluare a opiniilor și/sau recomandărilor înregistrate în termenul prevăzut de lege.

2. Monitorizarea constantă de către Cancelaria de Stat a respectării de către entitățile publice a prevederilor legii 239/2008, dezvoltarea unor programe de asistență și de instruire a responsabililor pentru aplicarea corespunzătoare a legii, aplicarea prevederilor legale pentru responsabilizarea administrațiilor publice locale și centrale în implementarea legii 239/2008.

3. Atragerea expertizei societății civile și dezvoltarea unor parteneriate cu organizațiile neguvernamentale pentru creșterea interacțiunii și eficientizarea transparenței în procesul decizional.